

Innst. S. nr. 127

(2006-2007)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument nr. 8:98 (2005-2006)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Bård Hoksrud, Vigdis Giltun og Jan-Henrik Fredriksen om opprettelse av en egen ombudsordning for psykisk utviklingshemmede

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Det fremmes i dokumentet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en egen ombudsordning for psykisk utviklingshemmede. Ombudsordningen må ha reell innflytelse og nødvendige sanksjonsmuligheter overfor tjenesteyteren."

Forslagsstillerne viser innledningsvis til medieoppslag som beskriver vanskelige forhold for utviklingshemmede og deres familier og at mange kommuner ikke følger opp sosialtjenesteloven, som skal sikre utviklingshemmede et verdig liv. I møter med Landsforbundet for Utviklingshemmede og Pårørende (LUPE) har forslagsstillerne fått bekreftet dette. LUPE mener at store kommunale forskjeller er et stort problem, og legger vekt på at fylkesmannen ikke har noen sanksjonsmuligheter overfor kommunene når utviklingshemmede gis medhold i klager.

Forslagsstillerne gjengir relevante bestemmelser i sosialtjenesteloven og uttaler at dagens ordning, hvor kun de med ressurssterke pårørende har mulighet til å framstille klager til fylkesmannen, er uforsvarlig og uverdige. Det er forslagsstillerne syn at fylkesmannen ikke er den rette til å ivareta denne gruppens interesser på grunn av manglende sanksjonsmuligheter overfor kommunene.

Det vises til brev til Kristelig Folkepartis stortingsgruppe der helse- og omsorgsminister Sylvia Brustad

uttaler at Regjeringen vil endre pasientrettighetsloven slik at også brukere av kommunale helse- og omsorgstjenester skal omfattes av ordningen med pasientombud.

Forslagsstillerne mener det er uheldig å utvide pasientombudsrollen og mener det bør være et skille mellom psykisk utviklingshemmede og dem som i dag ligger under pasientombudets ansvarsområde. Det å gjøre alle psykisk utviklingshemmede til pasienter er etter forslagsstillerne syn med på å gjøre dem til ressursvake mennesker framfor å fokusere på mulighetene for denne gruppen.

Det er etter forslagsstillerne mening nødvendig å sikre utviklingshemmede en god ombudsordning som ivaretar deres interesser, og som innehar nødvendige sanksjonsmulighetene overfor kommunene. Det er forslagsstillerne syn at det også bør vurderes hvordan en kan tillegge ombudsordningen myndighet til å treffe avgjørelse i viktige saker som angår psykisk utviklingshemmede.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Jan Bøhler, Sonja Mandt-Bartholsen, Gunn Olsen og Dag Ole Teigen, fra Fremskrittspartiet, Jan-Henrik Fredriksen, Vigdis Giltun og lederen Harald T. Nesvik, fra Høyre, Inge Lønning og Sonja Irene Sjøli, fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, fra Kristelig Folkeparti, Laila Dávøy, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, og fra Venstre, Gunvald Ludvigsen, støtter forslagsstillerne syn om at det er uakseptabelt dersom mennesker med psykisk utviklingshemming ikke får et kommunalt tjenestetilbud som ivaretar den enkeltes behov på en tilfredsstillende måte. NOU 1985:34 slo for mer enn 25 år siden fast at livssituasjonen for mennesker med psykisk utviklings-

hemming i institusjonene var sosialt og kulturelt uakseptabel. På denne bakgrunn startet i 1991 reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming, hvor kommunene fikk det fulle ansvar for tjenester til mennesker med utviklingshemming i samsvar med gjeldende oppgavefordeling mellom kommune, fylkeskommune og stat, og en nødvendig kvalitetsheving kunne starte.

Komiteen viser til at det er flere virkemidler som kan bidra til at mennesker med psykisk utviklingshemming vil kunne få et godt tjenestetilbud, blant annet individuell plan og ansvarsgrupper rundt den enkelte. Kompetanseutvikling, samarbeid på tvers av de forskjellige instansene, gode internkontroll-, dokumentasjons- og rapporteringsrutiner samt tilsyn med kommunene vil kunne sikre både omfang og kvalitet på tjenestene for den enkelte tjenestemottaker.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, vil understreke at tjenestene som gis etter enkeltvedtak, gjøres ut fra bistandsbehov og ikke etter diagnose, og går derfor ikke inn for at det skal opprettes et eget ombud for en spesiell diagnosegruppe. Flertallet mener derfor at Regjeringens forslag i St.meld. nr. 25 (2005-2006) om å utvide pasientombudsordningen til også å gjelde brukere av kommunale helse- og omsorgstjenester vil sikre at også mennesker med psykisk utviklingshemming vil få en talsperson som kan ivareta den enkeltes interesser når en opplever at det kommunale tjenestetilbudet ikke er tilfredsstillende. Flertallet vil be departementet i arbeidet med utvidelse av pasientombudsordningen til også å gjelde brukere av kommunale helse- og omsorgstjenester å ha oppmerksomheten særlig rettet mot grupper av mennesker som ikke er i stand til å gi uttrykk for sine egne tjenestebehov.

Flertallet ber Regjeringen evaluere den utvidede pasientombudsordningen etter tre år og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.

Flertallet viser til at forslagsstillerne i Dokument nr. 8:98 (2005-2006) foreslår at ombudsordningen for mennesker med psykisk utviklingshemming må ha nødvendige sanksjonsmuligheter overfor tjenesteyteren. Flertallet støtter ikke et forslag der ombudsordningen tillegges sanksjonsmuligheter.

Flertallet vil understreke at mennesker med psykisk utviklingshemming ikke nødvendigvis har somatiske helseproblemer. Representantforslaget tar imidlertid utgangspunkt i at mennesker med utviklingshemming og deres familier opplever brudd på lovbestemte bestemmelser i lov om sosiale tjenester og mangler ved helse- og omsorgstilbudet for øvrig. I lys av dette mener flertallet det er naturlig å henvise til utvidelsen av pasientombudsordningen. Flertallet mener det ikke er hensiktsmessig å opprette særombud basert på diagnose. De nye ombudene må bistå alle med å ivareta sine interesser i helse- og omsorgstjenesten, uavhengig av årsaken til hjelpebehovet. Det er imidlertid viktig at ombudene arbeider aktivt for å bistå

dem som ikke selv har ressurser til å kontakte ombudet, herunder enkelte mennesker med psykisk utviklingshemming og deres familier. For øvrig vil flertallet påpeke at fylkesmannen og Helsetilsynet i fylket i kraft av å være tilsynsorgan har myndighet til å pålegge kommunene å rette opp forhold som er brudd på lovgivningen, og omgjøre enkeltvedtak.

Flertallet foreslår at forslaget vedlegges protokollen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er uakseptabelt at psykisk utviklingshemmede ikke skal få et verdig og godt tilbud. Dette er en av de svakeste gruppene i samfunnet, som i stor grad er avhengig av hjelp fra det offentlige for å kunne fungere best mulig i hverdagen.

Disse medlemmer mener videre at dagens ordning, hvor kun de med ressurssterke pårørende har mulighet til å fremstille klager til fylkesmannen, er uforsvarlig og uverdig. Det er videre disse medlemmers syn at fylkesmannen ikke er den rette til å ivareta denne gruppens interesser, da det ikke finnes reelle sanksjonsmuligheter overfor kommunene som fraskriver seg sitt ansvar for å sikre denne gruppen et verdig og godt tilbud.

Disse medlemmer mener det er uheldig å utvide pasientombudsrollen i forhold til i dag og mener det bør være et skille mellom psykisk utviklingshemmede og det som i dag ligger under pasientombudets rolle. Det å gjøre alle psykisk utviklingshemmede til pasienter, er etter disse medlemmers syn med på å gjøre denne gruppen om til ressursvake mennesker, fremfor å fokusere på mulighetene for denne gruppen.

Det er etter disse medlemmers mening nødvendig å sikre denne gruppen en god ombudsordning som ivaretar dens interesser. Videre er det disse medlemmers syn at en slik ombudsordning skal inneha de nødvendige sanksjonsmulighetene overfor kommuner, slik at det blir et handlekraftig ombud som er i stand til å ivareta interessene til de psykisk utviklingshemmede. Det er disse medlemmers syn at det også bør vurderes hvordan en kan tillegge ombudsordningen myndighet til å treffe avgjørelse i viktige saker som angår de psykisk utviklingshemmede.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en egen ombudsordning for psykisk utviklingshemmede. Ombudsordningen må ha reell innflytelse og nødvendige sanksjonsmuligheter overfor tjenesteyteren."

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til brev fra statsråd Sylvia Brustad, datert 9. juni 2006, med svar på spørsmål fra dette medlem om å kartlegge levekår og rettssikkerhetstilstanden for mennesker med psykisk utviklingshemming. Dette medlem mente da og mener fortsatt at det ville være ønskelig med en slik kartlegging som grunnlag for valg

av hvilken ombudsordning som burde opprettes for mennesker med psykisk utviklingshemming. Det er flere ombud i Norge i dag. Disse jobber svært forskjellig, og en kartlegging ville kunne synliggjort blant annet hvilket lovgrunnlag et slikt ombud burde ha. Statsråden svarer at hun mener det ikke er grunnlag for å bruke ressurser på et kartleggingsutvalg. Dette medlem er usikker på om utvidelsen av pasientombudsrollen til også å gjelde tjenestene til mennesker med psykisk utviklingshemming vil ivareta denne gruppens behov på en tilfredsstillende måte. Dette medlem er av den oppfatning at mennesker med psykisk utviklingshemming er en utsatt gruppe, og at en egen ombudsordning for disse vil være en god styrking av rettssikkerheten.

Komiteens medlem fra Venstre vil på prinsipielt grunnlag påpeke at det ikke må gå inflasjon i opprettelse av statlige ombud. Ivaretagelse av ulike samfunnsinteresser og personers interesser er grunnleggende et politisk spørsmål og et politisk ansvar. Politikerne skal være folkets og individenes ombudspersoner og må ta dette ansvaret – spesielt for mennesker som trenger fellesskapets årvåkenhet mer enn de fleste. Forvaltningen har ansvaret for å følge opp vedtatt politikk.

Det er ikke nødvendigvis en fordel å byråkratisere eller statliggjøre ombudsrollen. Det kan snarere bidra til å forkludre så vel politisk som forvaltningsmessig ansvar for alle mennesker og rollefordelingen mellom det offentlige og det sivile samfunn. Psykisk utviklingshemmede er heller ingen ensartet gruppe som nødvendigvis er tjent med at deres interesser blir plassert hos en statsansatt talsperson. Statlige ombud skal ikke erstatte politikken, og uten en prinsipiell og restriktiv holdning kan man risikere å få et ubegrenset antall ombud som kiler seg mellom det sivile samfunn og staten på en uryddig måte. Vi kan risikere at dette blir en sovepute for politikere og en mulighet til å skyve ansvaret over på andre enn der det formelt skal ligge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, er opptatt av at psykisk utviklingshemmede skal få en styrket og verdig stilling i samfunnet, men tror ikke et eget ombud er veien å gå. Flertallet viser til uttalelse fra Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) av 7. desember 2006 og er enig i at psykisk utviklingshemmede skal behandles som likeverdige borgere og gis de rettigheter som følger av norsk lov og politiske vedtak, herunder klageadgang til fylkesmannen, Sivilombudsmannen m.fl.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Stortinget ber Regjeringen opprette en egen ombudsordning for psykisk utviklingshemmede. Ombudsordningen må ha reell innflytelse og nødvendige sanksjonsmuligheter overfor tjenesteyteren.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre.

Komiteen viser til dokumentet og merknadene og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument nr. 8:98 (2005-2006) – forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Bård Hoksrud, Vigdis Giltun og Jan-Henrik Fredriksen om opprettelse av en egen ombudsordning for psykisk utviklingshemmede – vedlegges protokollen.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 20. februar 2007

Harald T. Nesvik
leder

Rune J. Skjælaen
ordfører

